

N° 1

14 Mei '10.

DE HOUDING
der Nederlandsche Regeering
IN DE
SCHEPENKWESTIE
DOOR
Dr. D. G. JELGERSMA

.....
Quidquid delirant reges plectuntur Actrivi
.....

AMSTERDAM — VAN HOLKEMA & WARENDORF

LM

1103

DE HOUDING DER NEDERLANDSCHE
REGEERING IN DE SCHEPENKWESTIE

DE HOUDING
der Nederlandsche Regeering

IN DE

SCHEPENKWESTIE

DOOR

Dr. D. G. JELGERSMA

.....
Quidquid delirant reges plectuntur Activi
.....

AMSTERDAM — VAN HOLKEMA & WARENDORF

In een nota aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, gedateerd 11 Maart 1918, deelde minister Loudon aan die Kamer mede, dat op het eind van 1917 (in November), voornamelijk te Londen, besprekingen waren gevoerd met vertegenwoordigers der geassocieerde Regeeringen, die geleid hadden tot een „basis of agreement” (25 Januari). Op die basis zouden door de Nederlandsche Regeering voorstellen worden uitgewerkt, die aan de geassocieerde regeeringen zouden worden voorgelegd.

Deze basis was inderdaad voor Nederland zeer aannemelijk. Tegen het verhuren van een half miljoen ton scheepsruimte aan de Geassocieerden, zouden wij er voor gewaarborgd zijn, dat in al onze eigen behoeften en bovendien in die van het verkeer in en met de koloniën werd voorzien.

Wat de toevoer van Nederland betreft, wordt b.v. in de nota het volgende medegedeeld:

„Nederland zou de noodige faciliteiten verkrijgen voor den invoer van de artikelen, aangegeven in de lijst, als bijlage bij deze nota gevoegd. Een besliste garantie, dat al deze goederen ook daadwerkelijk beschikbaar zouden zijn, kon wel is waar niet worden gegeven, doch de verklaring werd afgelegd, dat oprecht daarna gestreefd zou worden. Deze toevoeren zouden worden verschaft *zonder eenigerlei andere voorwaarde* ¹⁾, dan dat zij voor gebruik in Nederland zouden zijn bestemd, voor zoover niet op de bijlage dezes uitdrukkelijk eenige speciale voorwaarde staat aangegeven. Een speciale plaats nemen het veevoeder en de kunstmest in. Oorspronkelijk waren de Geassocieerde gedelegeerden niet bereid om veevoeder en kunstmest aan Nederland te verstrekken, omdat deze artikelen de voortbrenging zouden vermeerderen van artikelen, die Neder-

¹⁾ Ik cursiveer en verzoek te vergelijken de voorwaarden, waarop ons door Pruisen goederen geleverd werden, b.v. de beroemde steenkolen, voor zoover deze voorwaarden bekend zijn.

land naar de Centrale Mogendheden uitvoert. Zij verklaarden zich evenwel nader bereid hunne Regeeringen te adviseeren zulks wèl te doen, mits de uitvoer van artikelen, die er door beïnvloed werden, òf werd stopgezet òf werd beperkt. Die artikelen waren voor het veevoeder: boter, kaas, vee en veeproducten, paarden, pluimvee en eieren, varkens en varkensproducten; en voor de kunstmest: aardappelen, suiker en zaden.

Alle rantsoenen zijn beneden de normale behoeften en beperkt door de heerschende wereldschaarschte, doch worden voldoende geacht om in het allernoodzakelijkste te voorzien. Voor enkele is wellicht nog verhooging te verkrijgen."

Door bezwaren van Pruissischen ¹⁾ kant werd, zooals de minister in dezelfde nota mededeelt, het tot stand komen der overeenkomst op de lange baan geschoven.

Men verwondert er zich eenigszins over, dat onze Regeering zich niet zelfstandig genoeg voelde om, zonder de Pruissische Regeering te raadplegen, een dergelijke overeenkomst te sluiten. Hoe volkomen dit gevoel van zelfstandigheid ontbreekt bewijst een uitdrukking van minister Loudon in de kamerzitting van 20 Maart (blz. 2081 2de kol. 3e al. der Handelingen). Hij zegt daar het volgende:

„Echter was het *uit den aard der zaak* ²⁾ aan de Regeering onmogelijk voorstellen aan de Geassocieerden te doen om aan hen 500.000 ton ruimte af te staan, zoolang het onmogelijk was te bepalen, of Nederland zich eenigerlei toevoer kon verzekeren. In dat geval had men een regeling getroffen, waarbij Nederland wel iets afstond, maar zelf niets kreeg”.

Hij schijnt het voor van zelf sprekend te houden, dat voor den toevoer der voor ons land zoo noodzakelijke levensmiddelen door de z.g. vrije vaargeul eerst verlof wordt gevraagd te Berlijn, en bovendien, volgens den tweeden zin der geciteerde woorden, te meenen, dat de Geassocieerden er voor moesten zorgen, dat

¹⁾ In een brochure, getiteld „Een gevaarlijke leidsman” heb ik uiteengezet, waarom ik, voor alles wat de politiek betreft, liever spreek van Pruissen, het Pruissische Rijk, de Pruissische Regeering enz. dan van Duitschland, het Deutsche Rijk, de Deutsche Regeering enz. Keizer Wilhelm I zelf heeft tegenover Bismarck Duitschland een „verlengd Pruissen” genoemd.

²⁾ Ik cursiveer.

dit verlot ons gegeven werd. Dat alle onderhandelen met de Geassocieerden op deze wijze onmogelijk wordt, schijnt hij niet in te zien.

Het gevolg was, dat de Nederlandsche Regeering een poging deed de Geassocieerden er toe te brengen Nederland, vóór het tot stand komen eener definitieve overeenkomst, 100.000 ton graan te verstrekken.

Dit deelde minister Loudon mede op 11 Maart, dus anderhalve maand, nadat men het over de „basis of agreement” eens was geworden.

Ook de onderhandelingen over deze voorloopige overeenkomst schoten echter niet op, naar het schijnt weder door bezwaren van Pruisischen kant. In ieder geval verloren de Geassocieerde Regeeringen hun geduld.

Pruissen „was Nederland juist¹⁾ tegemoet gekomen door af te zien van zijn aanvankelijk verzet tegen het uitvaren van schepen uit Nederland” — zooals minister Loudon mededeelde in de zitting der Tweede Kamer van 19 Maart 1918 — en „de Nederlandsche Regeering stond gereed op die voorloopige schikking in te gaan” — zooals hij zeide in de zitting van 18 Maart 1918 — „toen van Geassocieerde zijde plotseling de eisch werd gesteld, dat de evenbedoelde tonnage ook in de z.g. gevaarlijke zône zou varen”.

In de „basis of agreement” had n.l. de Nederlandsche Regeering in onderscheid van wat andere neutrale Regeeringen hadden moeten toestaan, weten gedaan te krijgen, dat de Nederlandsche schepen *niet* in die z.g. gevaarlijke zône gebruikt zouden worden.

„In die omstandigheden” — zoo zeide minister Loudon verder op 18 Maart 1918 — „achtte de Regeering zich gedwongen den eisch te aanvaarden, welke door de Geassocieerde Regeeringen verbonden werd aan de levering op 15 April a.s. van 100.000 ton tarwe voor de Nederlandsche bevolking. Zij heeft echter haar toestemming afhankelijk gesteld van de navolgende voorwaarden. In de eerste plaats moet vaststaan, dat Nederland rekenen kan op de verdeling der Nederlandsche scheepsruimte en op de voorziening des lands naar den maatstaf in de Londensche

¹⁾ Ik cursiveer.

basis, waaromtrent de Regeering thans ook haar definitieve voorstellen in hoofdlijnen aan de Geassocieerden heeft medegedeeld; ook moet wèl begrepen zijn, dat de bunkerkolen, noodig voor het vervoer der voor Nederland, volgens de evenbedoelde voorziening of „rationeering”, bestemde goederen aan de daarvoor aan te wijzen Nederlandsche schepen zullen worden verstrekt.

Voorts zal ten aanzien van de vaart van Nederlandsche schepen in het gevaarlijk gebied door de Geassocieerde Regeeringen gewaarborgd moeten worden:

- 1e. dat die schepen geen troepen of oorlogsbenodigdheden vervoeren;
- 2e. dat ze niet bewapend zullen zijn;
- 3e. dat de bemanningen geheel vrij blijven al dan niet aan die vaart deel te nemen, en eindelijk
- 4e. dat de eventueel vernietigde schepen terstond na den oorlog door andere vervangen zullen worden.

Tot zoover meent de Regeering te moeten gaan. Zij heeft zich daartoe genoopt gevoeld met het oog op den nood niet alleen hier te lande, doch ook in de Koloniën, terwijl zij bovendien zich daardoor althans verzekerde van een belangrijk deel van onze vloot, hetgeen voor het heden en de toekomst van ons volk van overwegend belang is.

Verder kan noch mag de Regeering gaan”.

Ge ziet, dat de Regeering eenige zeer bepaalde en vrij bezwarende voorwaarden — „zeer restrictieve voorwaarden” noemt minister Loudon ze 20 Maart in de Tweede Kamer — stelde voor het aanvaarden van den eisch der Geassocieerden.

Den volgenden dag (19 Maart) werden ze in de Tweede Kamer door den minister nader toegelicht.

Om den lezer een overzicht te geven van de zaak wil ik beginnen met een deel van deze belangrijke toelichting in extenso aan te halen. Daarna zal ik eenige punten er van afzonderlijk bespreken.

„Bij de besprekingen te Londen” — aldus de minister — „werd door de Geassocieerde Regeeringen als contraprestatie voor de proviandeering van Nederland en de levering van bunkerkolen verlangd, dat een zeker deel der Nederlandsche scheepsruimte ter beschikking van de Geassocieerden zou komen. Nederland

had daarbij (anders dan de overige neutralen) bedongen, dat zijn schepen buiten de gevaarlijke zône zouden blijven. De „basis of agreement” was ongetwijfeld hard voor Nederland, de geëischte contraprestatie was niet gelijkwaardig met de verleende prestatie, doch, gegeven de buitengewone omstandigheden en de besliste onmogelijkheid om meer te verkrijgen, waren wij genoodzaakt niet alleen ter wille van de volksvoeding en van onze industriele ravitailleering, maar ook van het behoud onzer vloot en de belangen onzer Koloniën met die schikking genoeg te nemen. Was zij in strijd met de neutraliteit? Naar het oordeel der Regeering geenszins. Immers het Volkenrecht verbiedt niet aan schepen, onder neutrale vlag varende, ladingen te vervoeren bestemd voor oorlogvoerende landen, daargelaten natuurlijk dat die schepen, indien zij contrabande vervoeren, onder de werking van het prijzenrecht vallen.

Dat de Regeering den reeders vergunt hunne schepen, voor zoover zij niet voor vervoer van goederen ten behoeve van ons eigen land noodig zijn, overeenkomstig hun bestemming vrijelijk te gebruiken, is niet strijdig met de onzijdigheid. Evenmin toch als het met de neutraliteit strijdt, dat Nederlandsche binnenschepen, Rijnaken en sleepbooten, *gelijk in zoo groote mate geschiedt* ¹⁾, voor zuiver Duitsche belangen uitsluitend tusschen Duitsche rivierhavens varen, evenmin kan het in strijd met de neutraliteit worden geacht, dat Nederlandsche zeeschepen uitsluitend voor Geassocieerde belangen varen tusschen de Geassocieerde havens.

Al behelst het stellig Volkenrecht geen bepaalde regel, waarbij verboden is het vervoer met neutrale bodems van troepen en oorlogsbenodigdheden tusschen twee landen, te zamen strijdende tegen een derde, zoo heeft de Nederlandsche Regeering zich toch sedert den aanvang van den oorlog doen leiden door het beginsel, dat zulk dusgenaamd „étappenvervoer” onder neutrale vlag niet gedoogd mag worden, omdat het door zijn karakter van daadwerkelijke hulp aan één der belligerenten opvallend indruischt tegen het beginsel zelf der neutraliteit.

Het varen van onze schepen door het „Sperrgebiet” heeft op zichzelf met de neutraliteit niets uit te staan

¹⁾ Ik cursiveer.

Indien de Regeering dan ook met kracht opkomt tegen den nieuwen eisch, ligt zulks hoofdzakelijk in den dwang, welken de Geassocieerde Regeeringen op haar trachten uit te oefenen, een dwang en een willekeur, waartegen onze volksgeest zich verzet; het ligt ook in het gevaar, waarin daardoor een deel der Nederlandsche vloot gebracht wordt en in het feit, dat zoodoende onze schepen voor een belangrijk deel genoodzaakt zullen worden „Étappendienst” te verrichten. Door het stellen der voorwaarde: geen vervoer van troepen of oorlogsbenoodigdheden, is, zooals ik zeide, getracht dit laatste bezwaar te ondervangen. Het gevaar voor de veiligheid der schepen is niet te vermijden; voor de bemanningen echter wordt volkomen vrijheid bedongen om al dan niet dien gevaarvollen dienst te verrichten; voor de reeders en ten einde de Nederlandsche scheepsruimte op peil te houden, wordt vervanging der vernietigde schepen terstond na den oorlog geëischt. Niet-bewapening der schepen is mede een uitdrukkelijke voorwaarde, omdat de Regeering natuurlijk niet gedoogen kan, dat een neutraal Nederlandsch schip de kans zou loopen in gewapend conflict te komen met een Duitsch oorlogsvaartuig.”

Verschillende zaken trekken de aandacht in deze verklaring van den minister.

Men kan ze onder twee hoofden brengen.

Ten eerste tracht de minister aan te toonen, dat de twee door hem gestelde voorwaarden: dat onze schepen geen troepen en oorlogsbenoodigdheden zouden vervoeren en dat ze niet bewapend zouden zijn; dat deze voorwaarden noodig waren tot handhaving onzer neutraliteit.

Daarin is hij echter m. i. niet geslaagd.

Het vervoer van oorlogscontrabande in neutrale schepen is, zooals de minister zelf zegt en zooals trouwens ieder weet, volgens het stellige volkenrecht, niet in strijd met de neutraliteit. Die schepen loopen daardoor alleen gevaar door de tegenpartij opgebracht en voor goeden prijs verklaard te worden. En of dit vervoer nu geschiedt in z.g. étappendienst, waarvan de minister spreekt, d. w. z. door een oorlogvoerende Regeering aan haar eigen adres elders of door een particulier aan het adres van een ander particulier of van een oorlogvoerende Regeering

elders, dit maakt *feitelijk* geen verschil en staat dus geheel met elkaar gelijk voor de volken*moraal*, waarop de minister zich, zooals we zullen zien, voor zijn betoog gaat beroepen; en waarop hij zich *moet* gaan beroepen, omdat het volken*recht*, waaraan hij anders altijd zijn argumenten ontleent, hem in dit geval in den steek laat.

Dit erkent hij zelf. Hij zegt n.l. in het deel zijner rede, dat ik boven heb aangehaald, dat „het stellig Volkenrecht geen bepaalde regel behelst, waarbij verboden is het vervoer met neutrale bodems van troepen en oorlogsbenoodigdheden tusschen twee landen, te zamen tegen een derde strijdende”; en beroept zich ter motiveering van de door de Regeering gestelde voorwaarde hierop, dat dit vervoer „door zijn karakter van daadwerkelijke hulp aan één der belligerenten opvallend indruischt tegen het beginsel zelf der neutraliteit”, d. w. z. niet op het stellig volken*recht*, maar op de volken*moraal*. En op een andere plaats zijner rede, die ik niet heb aangehaald, zegt hij, „dat in dit opzicht”, n.l. ten opzichte van het bedoelde vervoer, „meeningsverschil gewettigd is; dat, al is het moeilijk de juiste grens te bepalen, toch een *redelijke* ¹⁾ afbakening is aan te geven door, gelijk wij aan de Geassocieerde Regeeringen als voorwaarden hebben gesteld, alleen het vervoer van troepen en oorlogsbenoodigdheden te verbieden.”

Gij zult mij toegeven, dat dit een zeer aarzelende en een zeer zwakke verdediging is of liever in het geheel geen verdediging.

De minister verzekert, dat het stellige volken*recht* geen enkele bepaling bevat, die dit z.g. étappenvervoer over zee met neutrale schepen verbiedt, maar, zich beroepende op de volken*moraal*, verbiedt hij het toch, omdat het, zooals hij zegt, „door zijn karakter van daadwerkelijke hulp aan één der belligerenten opvallend indruischt tegen het beginsel zelf der neutraliteit.”

In hetzelfde, boven geciteerde, deel zijner rede spreekt hij echter ook over het vervoer van ladingen, waaronder contrabande, bestemd voor oorlogvoerende landen, door neutrale schepen, en zegt er van, dat het niet in strijd is met de neutraliteit. „Immers,” zoo zegt hij, „het Volkenrecht *verbiedt niet* ¹⁾ aan schepen, onder neutrale vlag varende, ladingen te vervoeren

¹⁾ Ik cursiveer.

bestemd voor oorlogvoerende landen, daar gelaten natuurlijk, dat die schepen, indien zij contrabande vervoeren, onder de werking van het prijzenrecht vallen."

Heeft dan een dergelijk vervoer van contrabande, van ammunitie b.v. of kanonnen, en in de tegenwoordige omstandigheden ook van levensmiddelen, niet evenzeer het „karakter van daadwerkelijke hulp aan één der belligerenten"? En druischt het dus niet evenzeer in tegen „het beginsel zelf der neutraliteit"?

Waarom dan uit precies dezelfde praemissen in het eerste geval geconcludeerd tot het verboden en in het tweede tot het geoorloofd zijn? En waarom dan in het eerste geval een beroep gedaan op de volkenmoraal, om het bedoelde vervoer te kunnen verbieden; en in het tweede die volkenmoraal gelaten voor wat ze is en zich neergelegd bij het *niet-verbieden* door het stellige volkenrecht, om het te kunnen veroorloven?

Nemen we daarbij nog in aanmerking, dat de minister in andere gevallen steeds zijn argumenten ontleent aan het stellige volkenrecht en zich om de volkenmoraal niet bekommert — als voorbeeld hiervan verwijs ik naar zijn argumentatie in de zand- en grindkwestie — dan kunnen we moeilijk ontkomen aan de conclusie, dat zijn beroep op de volkenmoraal in het eerste der twee besproken gevallen was een argument „pour le besoin de la cause". Welke „cause" dan in dit geval te vinden is in het verhinderen van het vervoer van troepen en oorlogsbenodigdheden door Nederlandsche schepen d. w. z. in iets, dat de belangen der Geassocieerden benadeelt en die van Pruisen bevoordeelt.

Precies hetzelfde, maar in omgekeerden zin, hebben we zien gebeuren in de zand- en grindkwestie. Daarin ontleent hij zijn argumenten, zooals ik reeds opmerkte, aan het stellige volkenrecht. En deze argumenten leiden er toe, dat de doorvoer van zand en grind voortduurt d. i. dat het belang van Pruisen gediend wordt. Een ontleenen van argumenten aan de voorschriften der volkenmoraal zou een tegengesteld gevolg gehad hebben.

Zoudt ge meenen, dat de twee tegengestelde, maar toch gelijke dingen, die wij in deze beide gevallen kunnen opmerken, aan toeval moeten worden toegeschreven? Ik kan het moeilijk aannemen. Het schijnt mij toe, dat ze beide er op wijzen, dat de buitenlandsche politiek onzer Regeering loopt in een

richting, die onvermijdelijk leidt tot het bevorderen der belangen van Pruisen en het benadeelen van die der Geassocieerden d. i. tot iets. dat volkomen in strijd is met het duurzaam belang van Nederland. Ge zult zien, dat verschillende andere zaken deze conclusie bevestigen.

De minister bespreekt verder de door onze Regeering aan de Geassocieerden gestelde voorwaarde dat onze schepen, bij het varen door het z.g. versperde gebied, niet bewapend zouden zijn. Van het botoog van de, inderdaad gewaagde, stelling, dat een zoodanige bewapening — *ter verdediging* — in strijd is met de neutraliteit, maakt hij zich zeer gemakkelijk af.

„Niet-bewapening der schepen”, zegt hij, „is mede een uitdrukkelijke voorwaarde, omdat de Regeering *natuurlijk*¹⁾ niet gedooogen kan, dat een *neutraal*¹⁾ Nederlandsch schip de kans zou loopen in gewapend conflict te komen met een Duitsch oorlogsvaartuig”.

Het woordje *natuurlijk* bewijst, hoe zwak hij zich in zijn betoog voelt. Laten we de zaak wat nader onderzoeken.

Het bewapenen van koopvaarders *ter verdediging*, zoowel van neutrale als van vijandelijke, is altijd een erkend recht geweest. De verdediging was geoorloofd niet alleen tegen aanvallen, maar zelfs tegen onrechtmatige pogingen tot onderzoek, hoewel onderzoek overigens in het algemeen als rechtmatig werd beschouwd. De schepen stelden er zich daardoor alleen aan bloot voor goeden prijs verklaard te worden en de bemanningen om te worden behandeld als krijgsgevangenen.

Daarover waren, tot het begin van dezen oorlog toe, nagenoeg alle schrijvers over het volkenrecht het eens, ook de Pruisische. Na het uitbreken van den oorlog echter veranderden deze laatsten plotseling van meening; een dergelijke bewapening werd nu ineens ongeoorloofd, Het is niet gewaagd deze plotselinge meeningsverandering toe te schrijven aan de overweging, dat het niet bewapend zijn van koopvaardischepen van groot belang was voor het succes van den duikbotoorlog, omdat de aanvallen der duikbooten er zooveel veiliger door werden. We kunnen aan haar dus niet het minste gewicht toekennen.

Zoo oordeelde ook onze Regeering. Want ze handhaafde

¹⁾ Ik cursiveer.

uitdrukkelijk haar recht om — *ter verdediging* — de Nederlandsche schepen te wapenen. Ze verbood evenwel die wapening in het bijzonder geval van dezen oorlog en ging zelfs zóó ver, dat ze aan gewapende koopvaarders den toegang ontzegde tot onze havens.

Dat ze daardoor, *behalve dat ze Pruisen begunstigde*, feitelijk dit recht tot bewapening opgaf, doordat ze een precedent stelde, waardoor ze later gebonden zou zijn, scheen niet tot haar door te dringen. Het geval, dat we op het oogenblik bespreken, is er echter om dit te bewijzen. Want er blijkt uit, dat het nu reeds zoover met haar gekomen is, dat ze een dergelijke bewapening en de daaruit c. q. voortvloeiende verdediging wél in strijd oordeelt met onze neutraliteit, en het *natuurlijk* acht, dat de „Nederlandsche Regeering niet kan gedoogen, dat een *neutraal* Nederlandsch schip de kans zou loopen in gewapend conflict te komen met een Duitsch oorlogsvaartuig”.

Het woord *natuurlijk* is het eenige, dat nog op haar vorige meening terugwijst; het duidt aan een gemis aan zelfvertrouwen, waardoor ze het niet waagt argumenten aan te voeren voor haar veranderde meening. En het woord *neutraal*, vóór Nederlandsch geplaatst, bewijst, dat ze dit „niet-kunnen-gedoogen” in verband brengt met onze neutraliteit.

Ik wil me niet verdiepen in de bijzonderheden van deze voor ons, Nederlanders, zoo vernederende historie van gewapende koopvaarders.

Het was er mij in het voorgaande betoog alleen om te doen te constateeren, dat de bewering van minister Loudon — dat noodzakelijk waren voor de handhaving onzer neutraliteit de twee door onze Regeering aan de Geassocieerde Regeeringen gestelde voorwaarden, die voor deze onaannemelijk waren n.l. 1^e het vrijstellen der Nederlandsche schepen van het vervoer van oorlogsbenoodigdheden en troepen en 2^e het onbewapend laten dezer schepen — dat deze bewering was ongegrond en in strijd met herhaaldelijk door hem zelf uitgesproken meeningen. En dat ze bovendien leidde tot een gedragslijn, die, juist door het stellen der beide genoemde voorwaarden, tot gevolg had nadeel voor de belangen der Geassocieerden en voordeel voor die van Pruisen.

Er kan dus moeielijk aan getwijfeld worden, dat ze, zooals ik boven reeds zeide, was een bewering „pour le besoin de la cause”; en dat deze „cause” geen andere was dan het genoemde voor- en nadeel. Immers de belangen der Nederlandsche schepen en van hun bemanningen, voor zoover ze op de schepen bleven — de eenige reden tot het stellen der voorwaarden, die men zich, behalve de neutraliteit en genoemd voor- en nadeel, nog kan denken — komen daarvoor niet in aanmerking. Toen eens was toegegeven, dat deze óók in de z.g. versperde zône zouden varen, werd het gevaar voor hen door het vervoer van troepen en oorlogsbenoedigheden en door de bewapening niet grooter, maar door de laatste zelfs aanmerkelijk kleiner.

Mocht er echter nog aan getwijfeld worden, dat ze werkelijk is een bewering „pour le besoin de la cause”, dan wordt dit bewezen door de rest van 's ministers redevoering. Daaruit blijkt n.l., dat ze „omslaat in haar tegendeel”, zoodra „le besoin de la cause” verandert, zoodra er n.l. niet langer sprake is van het belang der Geassocieerden, maar van dat van Pruisen.

De rede van minister Loudon in de kamerzitting van 19 Maart bevat niet alleen een mislukt betoog, dat de twee besproken, door onze Regeering aan de Geassocieerden gestelde voorwaarden noodzakelijk waren voor de handhaving onzer neutraliteit, maar ook een zeer goed geslaagd betoog, dat, wat we den Geassocieerden toestonden, *niet* in strijd was daarmede.

„Dat de Regeering den reeders vergunt hunne schepen, voor zoover ze niet voor het vervoer van goederen ten behoeve van ons eigen land noodig zijn, overeenkomstig hun bestemming vrijelijk te gebruiken, is niet strijdig met de onzijdigheid. Evenmin toch als het met de neutraliteit strijdt, dat *Nederlandsche binnenschepen, rijnaken en sleepbooten, gelijk in zoo groote mate geschiedt* ¹⁾, voor zuiver Duitsche belangen, uitsluitend tusschen Duitsche rivierhavens varen, evenmin kan het in strijd met de neutraliteit worden geacht, dat Nederlandsche zeeschepen ¹⁾ uitsluitend voor Geassocieerde belangen varen tusschen Geassocieerde havens.”

Het argument is onweerlegbaar en zeer te recht stelt de minister het gebruiken van onze *binnenschepen, rijnaken en*

¹⁾ Ik cursiveer.

sleepbooten door Pruisen gelijk met het gebruik van onze *zee-schepen* door de Geassocieerden.

We hebben hier verder de officieele bevestiging van het feit, dat bij geruchte wel bekend was, dat Nederlandsche schepen — binnenschepen, rijnaken en sleepbooten — varen voor uitsluitend Pruisische belangen, met de toevoeging, dat dit geschiedt in zeer groote mate.

Dat dit feit in het Buitenland niet onbekend was en dus waarschijnlijk invloed heeft gehad op de gezindheid der Geassocieerden jegens ons en op de eischen, die ze aan onze Regeering gesteld hebben, ten opzichte van het gebruik onzer zeeschepen, blijkt uit een paar uitlatingen in de Engelsche pers, medegedeeld door de Telegraaf in haar avondblad van 14 Maart en in dat van 15 Maart, eenige dagen dus vóór de Nederlandsche Regeering antwoordde op den eisch der Geassocieerden, dat onze schepen óók in het z.g. versperde gebied zouden varen.

De *Times* bevatte volgens deze mededeeling van de Telegraaf o. a. het volgende: „Terwijl Duitschland het charteren van Nederlandsche schepen voor de geallieerden als een inbreuk op de neutraliteit brandmerkt, maakt het zelf gebruik van groote hoeveelheden Nederlandsche scheepsruimte op Duitsche waterwegen. Het totaal van deze scheepsruimte is minstens even groot als die, welke de geallieerden voor de zeevaart wenschen te bezitten volgens de scheepvaartovereenkomst.”

En de *Evening Standard*: „Intusschen zijn de Nederlandsche schepen, hangende de besprekingen over de voedselvoorziening, in Engelsche en Amerikaansche havens vastgehouden; en deze schepen *zijn nu overgenomen* op voor de eigenaars bevredigende voorwaarden.

Ter nadere verdediging van dit besluit kan nog gewezen worden op het feit, dat verscheidene honderd-duizenden ton Nederlandsche scheepsruimte op de binnenlandsche waterwegen voor Duitsche doeleinden worden gebruikt.”

Het is allermerkwaardigst, dat in dit bericht van de *Evening Standard*, drie of vier dagen vóór het ultimatum aan Nederland was afgeloopen, reeds gesproken wordt van het *overgenomen zijn* der Nederlandsche schepen. Dit strekt tot bevestiging der conclusie, die ik nu ga trekken.

Het is hoogst onwaarschijnlijk, dat Engelsche bladen in de tegenwoordige omstandigheden een dergelijk bericht krijgen van eigen correspondenten. Naar alle waarschijnlijkheid hebben ze het ontvangen van de Regeering, en heeft deze daarmee ten eerste de publieke opinie gunstig willen stemmen voor de inbeslagneming en ten tweede een waarschuwing willen geven aan de Nederlandsche Regeering, doordat ze tot deze zeide: „Weet wèl, dat wij aanspraak maken op dezelfde begunstiging, die gij, zooals ons bekend is, aan Pruisen hebt toegestaan”. In ieder geval zou het zeer begrijpelijk en zeer verstandig geweest zijn, indien onze Regeering dergelijke uitlatingen van de pers zoo had opgevat. Want ze voelde zich met nadruk gewaarschuwd door de Geassocieerden. In de kamerzitting van 20 Maart b.v. zeide minister Loudon: „Het is ook ongeveer in die periode” — d.i. in de periode, toen de Geassocieerden den eisch stelden onze schepen ook in de gevaarlijke zône te gebruiken — „dat de Regeering van haar vertegenwoordigers het bericht bereikte, dat maatregelen werden genomen, opdat, indien niet vóór 18 Maart een schikking werd aangegaan, alle Nederlandsche schepen, die zich onder het machtsbereik der Geassocieerden bevonden — dus niet 500.000 ton, maar een millioen ton — zouden worden genomen Die berichten werden gestaafd door ondubbelzinnige uitlatingen van officieuse pers- en agentschapsorganen.”

Maar de Nederlandsche Regeering luistert niet naar waarschuwingen, hoe goed gemotiveerd ook, evenmin in haar Buitenlandsche als in haar Binnenlandsche politiek. We zien daarvan tegenwoordig de gevolgen.

Aan het feit, dat Nederlandsche schepen — binnenschepen, rijnkaken en sleepbooten — gebruikt worden voor uitsluitend Pruisische belangen, kan, na wat ik heb aangevoerd, niet getwijfeld worden. *Minister Loudon* zegt, dat dit geschiedt in zeer groote mate, de *Evening Standard* noemt als gebruikte hoeveelheid verscheidene honderd-duizenden ton, en de *Times* beweert, dat die hoeveelheid minstens zoo groot is als de hoeveelheid, die de Geassocieerden door de overeenkomst in gebruik zouden krijgen. De opgaven loopen niet zoo heel ver uiteen.

Hoe groot is echter de werkelijk gebruikte hoeveelheid? Is

dit aan de Regeering bekend of kan ze een onderzoek daarnaar doen instellen?

Maar andere vragen van veel grooter gewicht dringen zich aan ons op.

Het spoorwegvervoer in het Pruissische Rijk verkeert in deplorabelen toestand. Druk gebruik van het materiaal en gebrek aan smeerolie — dat nu misschien opgeheven *is* of weldra opgeheven *wordt* — leidde tot groote slijtage. En het versletene kon slechts voor een klein gedeelte worden vervangen, omdat de meeste werklieden in de loopgraven waren. Het is dus *hoogstwaarschijnlijk*, om niet te zeggen *zeker*, dat voor het vervoer van troepen, kanonnen en ammunitie, zooveel mogelijk, gebruik gemaakt wordt van den waterweg.

De werkplaatsen van Krupp te Essen liggen dicht bij den Rijn en zijn *natuurlijk* — ik weet het niet met zekerheid — door een kanaal daarmee verbonden. De Rijn is door een kanaal verbonden met de Elbe en de Oostenrijksche wapenfabrieken van Skoda in Boheme liggen dicht bij de Elbe en zijn *natuurlijk* door een kanaal daarmee verbonden. Vervoer van kanonnen en ammunitie langs den waterweg is dus mogelijk, en heeft — daaraan kunnen we niet twifelen — op groote schaal plaats naar Mannheim b.v. of andere Pruisische rivierhavens, die dicht bij het front liggen.

Nemen ook Nederlandsche schepen daaraan deel?

Onze binnenschepen in ieder geval en onze sleepbooten kunnen varen op alle kanalen. En een deel van onze rijnaken *waarschijnlijk* ook.

En het deel der rede van minister Loudon, dat ik zooeven heb aangehaald, wettigt het vermoeden, dat onze Regeering geen maatregelen heeft genomen om deze deelneming te verhinderen.

De heer Loudon is n.l., hoe men overigens ook over zijn verdiensten als Nederlandsch minister van Buitenlandsche Zaken moge denken, in ieder geval een bekwaam dialecticus. Daarover is ieder het eens. Daarom acht ik het ondenkbaar, dat hij vrijwillig zou hebben afgezien van den dialectischen triomf, dien hij had kunnen behalen, indien onze Regeering werkelijk met de Pruissische een overeenkomst over het gebruik onzer schepen had gesloten op de voorwaarden, die ze aan de Geassocieerden

wilde opleggen. Dan had hij tegenover elkaar kunnen stellen: *de welwillende Pruissische Regeering*, die zich zoo zonder tegenspraak had onderworpen aan de door de Nederlandsche Regeering gestelde voorwaarden, en *de kwaadwillige Geassocieerde Regeeringen*, die men door dwang tot het aanvaarden dier voorwaarden moest trachten te brengen.

Dit heeft hij echter niet gedaan.

Daarom acht ik zeer waarschijnlijk de volgende conclusie: 1^e dat de Regeering *geen* maatregelen heeft genomen om te *verhinderen*, dat onze binnenschepen, rijnaken en sleepbooten in Pruisen gebruikt werden voor het vervoer van troepen en oorlogsbenoodigdheden, en 2^e dat ze werkelijk daarvoor *gebruikt worden*.

Het eerste deel van deze conclusie kan de Regeering direct tegenspreken of bevestigen, en naar het tweede deel kan ze een onderzoek doen instellen, als ze niet in staat is onmiddellijk een uitspraak te doen over de juistheid of onjuistheid ervan.

Indien echter die [conclusie juist] is — en in die onderstelling wil ik er nu even over redeneeren — dan heeft minister Loudon — en met hem de geheele Regeering — *zich*, als hij zich blijft stellen op het standpunt, dat hij tegenover de Geassocieerden heeft ingenomen, schuldig gemaakt aan *een schending van onze onzijdigheid* ten gunste van Pruisen. En als hij zich *niet* blijft stellen op dat standpunt; als hij, staande tegenover Pruisen dat standpunt onmiddellijk opgeeft, dan *blijkt*, dat hij dit tegenover de Geassocieerden alleen heeft ingenomen „pour le besoin de la cause”; en dan heeft hij zich óók schuldig gemaakt aan *een schending van onze onzijdigheid*, misschien — zéér misschien — niet, beschouwd uit het oogpunt van het stellige volkenrecht dat, voor zoover ik weet, geen bepaling bevat, die aan een neutralen staat voorschrijft zich *in ieder opzicht* op dezelfde wijze en volgens dezelfde beginselen te gedragen tegenover ieder der oorlogsvoerenden, maar in ieder geval wèl, beschouwd uit het oogpunt der volkenmoraal, die dat zeer zeker *eischt*.

Het schijnt, dat de Regeering van dit alles eenig denkbeeld heeft gekregen, nadat het conflict met de Geassocieerden was uitgebroken. We lazen ten minste na dien tijd in de kranten allerlei berichten over het stopzetten van de Rijnvaart, het weer

openstellen van de Rijnvaart en het sluiten van een scheepvaartverdrag met Pruissen.

Maar deze berichten waren zóó vaag, dat ze ons niet veel wijzer maakten en óók wel betrekking konden hebben op heel iets anders. En de Regeering zwijgt bij voortduring als een graf. Wat niet veel goeds voorspelt en niet geschikt is om het in breede lagen van het volk tegen haar beleid bestaande wantrouwen te verminderen. Er wordt, naar het schijnt, beschikt bij ons, zonder ons, over ons en waarschijnlijk *tegen* ons.

Over deze zaak kan de Regeering, als ze haar geheimzinnigheid wil afleggen, oogenblikkelijk de meest volledige inlichtingen geven.

Behalve die van *schending onzer onzijdigheid* moeten we echter, indien de boven getrokken conclusie juist is, nog een andere en veel ernstiger beschuldiging tegen haar uitspreken.

Onze schepen werden in de Amerikaansche havens vastgehouden, doordat ze geen bunkerholen konden krijgen of door andere oorzaken, waarover ik nu niet spreek.

De reeders vonden dat hoogst onaangenaam en waren gaarne bereid hun schepen voor een flinken prijs aan iederen solieden gegadigde te verhuren. Dan bleef hun kapitaal ten minste niet renteloos. Dit wilde onze Regeering, volkomen terecht, verhinderen, omdat ze begreep, welk een sterke troef ze met die schepen in handen had om de Geassocieerden te dwingen tot een voor ons gunstige overeenkomst. En ze betaalde f 700.000 per week om de reeders in het stilliggen der schepen te doen berusten. Dat dit een verstandige politiek was, bleek uit de zeer bevredigende ontwerp-overeenkomst, die minister Loudon in zijn nota van 11 Maart aan de Tweede Kamer kon mededeelen. Nu heeft ze later haar spel bedorven door gebrek aan doorzicht — men zou kunnen vermoeden, dat ze gemeend heeft met de Amerikaansche staatslieden even breedvoerig en even lang te kunnen parlementeeren als met de goedige Engelsche liberalen, met wie ze tot nu toe te maken had gehad — door Pruissenvrees en misschien ook door Pruisserij; en ze is met leege handen of met nog minder thuis gekomen. Maar dat doet er op het oogenblik niet toe. Ze heeft in ieder geval de zaak opgezet, zooals het belang van Nederland dat vorderde.

Nu moest er ook met Pruisen een overeenkomst gesloten worden, die voor Nederland van het grootste belang was. En ook tegenover dit Rijk had ze in handen kunnen hebben de sterke troef van een 500.000 ton scheepsruimte, of meer misschien, die ze in gebruik kon geven. Waarom heeft ze er niet voor gezorgd die troef werkelijk in handen te hebben? Desnoods door aan de reeders, die natuurlijk belust waren op het verhuren hunner schepen, schadevergoeding te geven voor het stilliggen daarvan, al was het 7 ton per week. Of is de getrokken conclusie onjuist en heeft ze die troef in handen gehad? En er gebruik van gemaakt voor het bedingen van gunstige voorwaarden bij de overeenkomst? Waarom hebben we daarvan dan niets gehoord? En waarom vernemen we dan, dat er een scheepvaartverdrag gesloten is, waarin toch zeker ook over het gebruiken van onze schepen door Pruisen gehandeld wordt, lang vóór er sprake kan zijn van het tot stand komen der economische overeenkomst? Ik kan het niet anders inzien dan zóó, dat alles wijst in de richting der door mij getrokken conclusie; dat m. a. w. onze Regeering klakkeloos, zonder eenige compensatie, heeft toegestemd in het verhuren van onze scheepsruimte op den Rijn aan het Pruisische Rijk of aan Pruisische particulieren; wat ten slotte vrij wel op hetzelfde neerkomt. En als we dan in aanmerking nemen, dat minister Loudon gemeend heeft zich in de kamerzitting van 19 Maart zeer ernstig te moeten beklagen ¹⁾ over de hardheid voor Nederland van de „basis of agreement” met de Geassocieerden, waarin we, tegen zeer belangrijke en zeer aanzienlijke compensaties, aan onze reeders toestonden 500.000 ton scheepsruimte te verhuren, dan kunnen we ons een voorstelling vormen van de klachten, die hij zou hebben geslaakt — of die hij althans zou hebben *behooren* te slaken — indien hij had moeten spreken over een overeenkomst, waarbij aan Pruisen een even groote of misschien een grootere hoeveelheid scheepsruimte werd verhuurd *zonder* compensatie.

Indien dus de door mij getrokken conclusie juist is, dan moeten we onze Regeering, behalve van *schending onzer onzijdigheid*, óók nog beschuldigen van *verwaarloozing der belangen van*

¹⁾ Men zie blz. 9 van deze brochure.

Nederland, alweer of uit gebrek aan doorzicht, of uit Pruissevrees, of uit Pruissevenliefde, of misschien uit alle drie te gelijk.

Ook in deze zaak, evenals in de andere zaken, die ik besproken heb, moet m. i. getracht worden zoo spoedig mogelijk het noodige licht te brengen.

Dit kan de Regeering doen door onmiddellijk volledige inlichtingen te geven en door naar de zaken, ten opzichte waarvan ze dit niet onmiddellijk kan, een grondig onderzoek in te stellen. Welke zaken dit zijn; *dit* heb ik in dit geschrift duidelijk genoeg doen uitkomen. Ik behoef ze dus niet nog eens op te noemen.

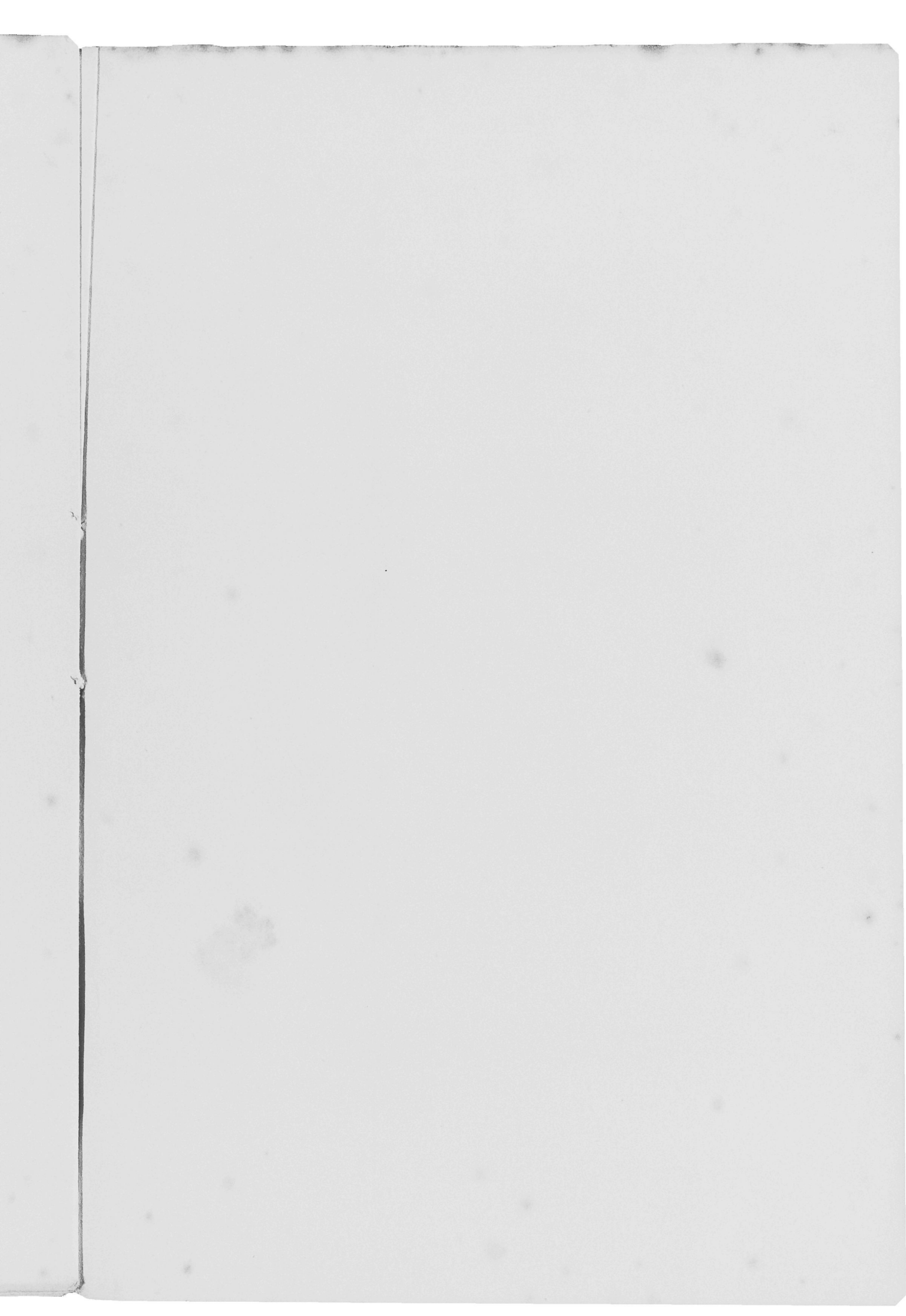
Er bestaat echter weinig hoop, dat ze daartoe besluiten zal. Want ze heeft zich, wat haar Buitenlandsche politiek betreft, van het begin van den oorlog af gehuld in zóó groote geheimzinnigheid, dat niet te verwachten is, dat ze haar gedragslijn plotseling zal veranderen.

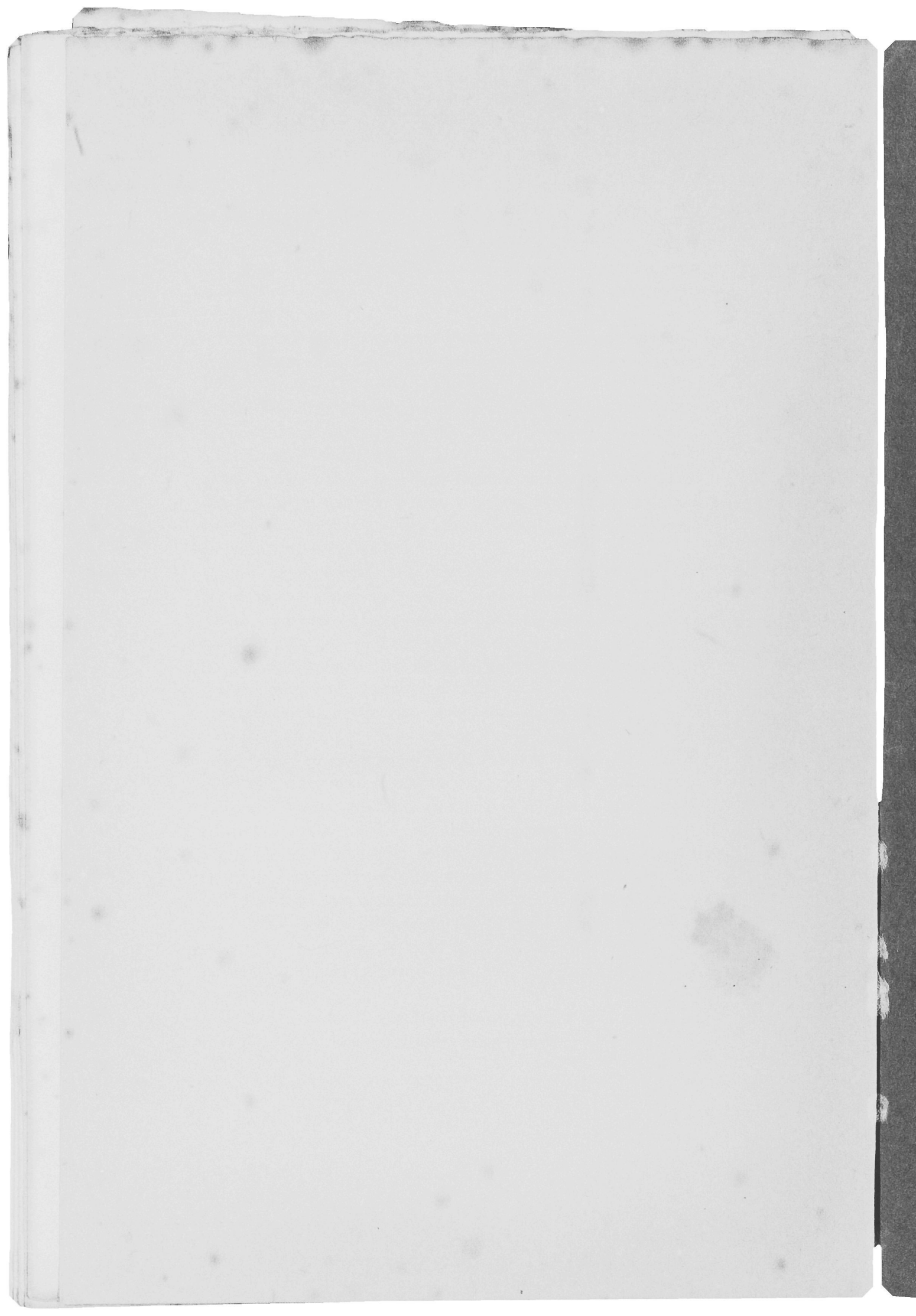
Doet ze dit echter niet, dan schiet er niets anders over, dan dat ze daartoe gedwongen wordt of door de Tweede Kamer der Staten-Generaal of door een zeer krachtig optredende publieke opinie. Op deze beiden rust m. i. de taak er in dat geval voor te zorgen, dat volledige inlichtingen worden gegeven en dat een grondig onderzoek wordt ingesteld.

Slagen ze er in die taak te volbrengen en blijkt dan, dat de conclusie, die ik getrokken heb op streng logische wijze, naar ik meen, maar uit onvolledige, hoewel grootendeels ontwijfelbaar juiste en slechts voor een kleiner deel min of meer onzekere gegevens — blijkt dan, dat deze conclusie *onjuist* is, dan kan misschien het wantrouwen in het Regeeringsbeleid, dat bestaat niet alleen bij mij, maar ook — *dit weet ik* — bij zéér, zéér vele anderen in den lande, worden weggenomen.

Blijkt echter, dat die conclusie *juist* is, dan is het de taak van deze zelfde twee de Regeering te dwingen in het vervolg een *werkelijke* neutraliteit in acht te nemen en de Nederlandsche belangen krachtig te verdedigen, óók als ze in strijd zijn met die van Pruisen.

Ik hoop, dat ze dan in staat zullen zijn die taak volledig te vervullen, maar ben niet zonder bezorgdheid.

N. V. DRUKKERIJ „DE NIEUWE TIJD“
RAAMGRACHT 20 — AMSTERDAM
